

Arcibiskup/biskup

Moc světící (potestas ordinis)

(Arci-)Biskupové a moc světcí

Souhrn liturgických úkonů, k nimž je oprávněna určitá osoba

Každý biskup oprávněn ke stejným úkonům, jako kněz: sloužit mše, zpovídat, křtít, oddávat, udílet poslední pomazání, pohřbívat

Vedle toho několik oblastí, vyhrazených pouze biskupům:

- **svěcení posvátných olejů**

chrisma, oleum catechumenorum, oleum infirmorum; Zelený čtvrtek

- **svěcení kostelů, kaplí, oltářů**

biskup provádá na místě, vzniká listina nebo pamětní záznam, případně autentika (potvrzení pravosti relikvií vložených do oltáře)

- **svěcení duchovenstva**

Světící biskupové

Svěcení může provádět sídelní biskup či arcibiskup dané diecéze nebo arcidiecéze, anebo některý jiný – světící či pomocný – biskup.

Pomocný biskup = *coadiutor* = *vicarius generalis in potificalibus*

V Praze obvykle více, na sklonku předhusitské doby až 12

Příklady známých světících biskupů:

- Mikuláš, OP, titulární biskup nezerský, světící biskup pražský a inkvizitor
- Heřman z Mindelheimu, OESA, titulární biskup nikopolský, světící biskup pražský
- Vilém z Kolína, OESA, titulární biskup nikopolský, světící biskup olom.

Svěcení duchovenstva

Eva Doležalová: Svěcenci pražské diecéze 1395-1416. Praha 2010.

Stupně svěcení – **nižší a vyšší svěcení, minores et maiores ordines**

Nižší svěcení: první tonsura (= spíše předstupěň svěcení), ostiář, lektor, exorcista, akolyta, do poč. 13. století podjáhen / subdiaconus (všechna zrušena 1972; lektor a akolyta nově „služby v církvi“)

Vyšší svěcení: od poč. 13. století podjáhen / subdiaconus; dále jáhen / diaconus, kněz / presbyter, biskup / episcopus

Podmínky svěcení

- Legitimní původ z manželského lože (možnost dispenze)
- Křest
- Mravně bezúhonný život (písemné svědectví dvou kleriků)
- Celibát (od podjáhna výše)
- Dobrý tělesný stav (u méně závažných vad možnost dispenze, monocus)
- Dosažení předepsaného věku (Decretum Gratiani 12. stol. kněz 30, jáhen 25, podjáhen 21, akolyta 12, ostiář, lektor, exorcista 7; 13. stol.: snížen věk u kněze 25/24, jáhen 20/19, podjáhen 19/18; dispenze)
- U vyšších beneficií držba beneficia = titul svěcení
- Předepsané znalosti = zkouška (Tabulae ecclesiae Pragensis)
- Písemný souhlas vlastního diecézního biskupa (v případě svěcení mimo vlastní diecézi)

Průběh svěcení

- Přípravná fáze (zájemci se přihlašují u místně příslušného arcijáhna, který sestavuje jejich seznam)
- Zkouška kandidátů svěcení (v kompetenci biskupa, ten je však zpravidla deleguje na své zástupné úředníky – oficiály nebo generální vikáře)
- Vlastní akt svěcení (nejprve arcijáhni představují adepty z jednotlivých arcijáhensství biskupovi, pak vlastní obřad svěcení provedený světitelem – sídelním nebo častěji světícím biskupem; popis obřadu v liturgických knihách, zejména tzv. pontifikálech)
- Vystavení písemného potvrzení – formáta / litterae formatae (potvrzení o příslušnosti klerika k duchovnímu stavu a k danému stupni svěcení; oprávnění k vykonávání určitých liturgických úkonů a k zastávání určitých církevních úřadů; kupodivu máme dochován jen malý počet v originále – význam písemnosti končil získáním vyššího svěcení, a pak zejména smrtí klerika)

Vnitřní písemnosti vzniklé v průběhu svěcení

- různé seznamy svěcenců – matriky svěcenců (osoby, které dosáhly určitého stupně svěcení) vs. různé pomocné seznamy (např. osoby, které se přihlásily ke svěcení; nevíme však, zda úspěšně prošly přes zkoušku atd.):
- torzo matriky svěcenců dochované v rukopise s formulářovou sbírkou Arnošta z Pardubic z roku 1355
- Liber ordinationum cleri 1395-1416 (Antonín Podlaha; nikoliv matrika, jak se domnívalo starší bádání, ale pouze pomocný seznam, jak ukázala Eva Doležalová; některé osoby dvakrát u téhož stupně svěcení)

LOC

- termíny svěcení (nejčastěji: soboty po suchých dnech v červnu, září a prosinci = sobota před sv. Trojicí zv. *Caritas*, sobota po Povýšení sv. Kříže, zv. *Venite adoremus*, sobota po sv. Lucii, zv. *Veni et ostende*; kromě toho: sobota po postních suchých dnech, tedy sobota po první neděli postní, zv. *Intret*, dále sobota po čtvrté neděli postní, zv. *Sitientes*, Velikonoční sobota i neděle, 6. neděle po Velikonocích, zv. *Exaudi*, 15. neděle po sv. Trojici, zv. *Inclina*, případně i jiné termíny; výše uvedené soboty – *Caritas*, *Venite adoremus* a *Veni et ostende* = minimální každoroční varianta)

LOC

- místa svěcení (1395-1416 celkem 30 různých míst, navíc u 79 svěcení není místo udáno; nejčastěji metropolitní kostel sv. Víta, kde se svěcení konala zejména v hlavních termínech, dále pražské kláštery dominikánek – u sv. Anny na Újezdě a u sv. Anny a sv. Vavřince na Starém Městě, dále klášter augustiniánů u sv. Tomáše, klášter kartuziánů na Smíchově, Zderazský klášter, komenda johanitů u P. Marie pod řetězem, vyšehradský kapitulní kostel, případně kláštery v okolí Prahy: Břevnov, Zbraslav, dále klášter augustiniánů v arcibiskupské Roudnici, Český Krumlov, České Budějovice, Nepomuk, Hradiště nad Jizerou [dnes Mnichovo Hradiště], Opatovice n.l. aj.)

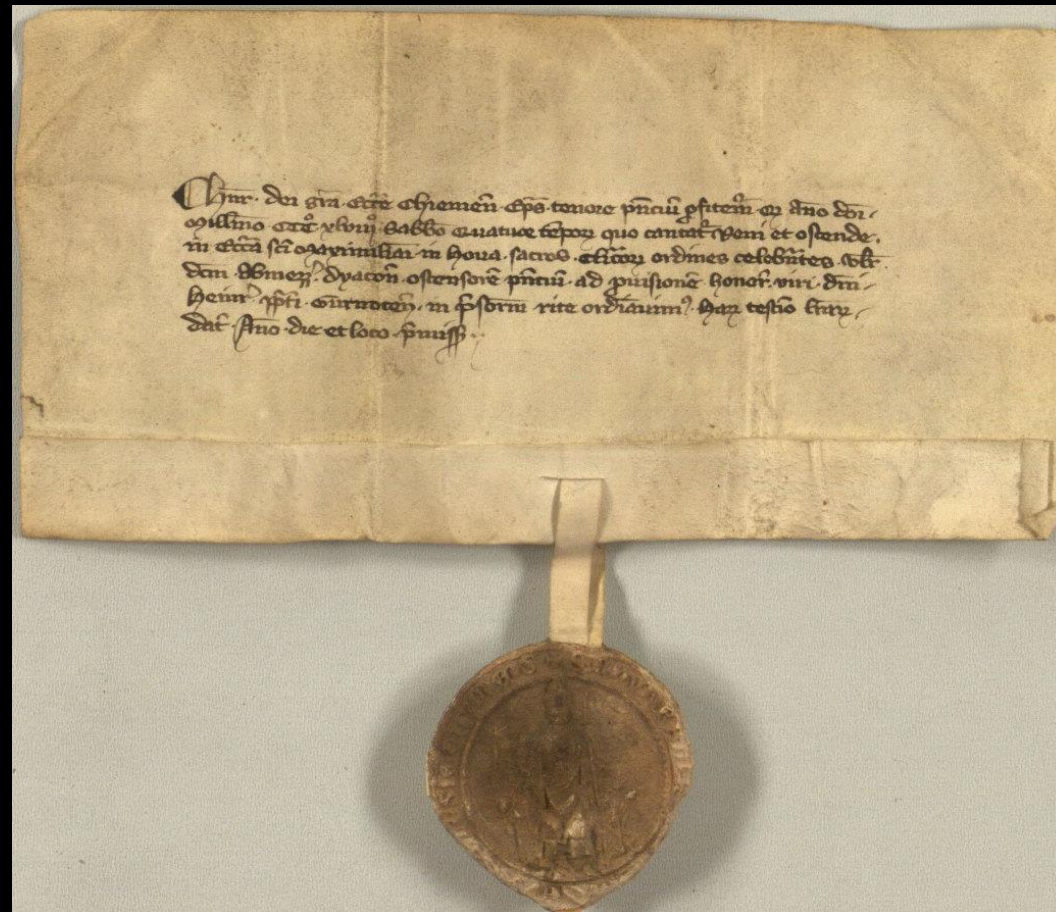
LOC

- skutečný počet osob (21.449 zápisů o svěcení, celkem 13.217 svěcení na akolytu patrně spojené s ostatními nižšími stupni vs. jen asi 2.700 zápisů o každém z vyšších svěceních: podjáhen, jáhen, kněz; nižší stupeň = rozsáhlá skupina osob, která pak nepokračovala v církevní kariéře; vyšší stupeň = jen určité jádro; osoby, které v duchovní kariéře pokračovaly; pomalá vs. rychlá varianta kariéry – buďto nižší svěcení v dětství, anebo až v dospělosti, asi rok před vyššími svěceními)
- četnost zastoupení různých míst původu (20.400 zápisů z pražské diecéze, 1004 z jiných diecézí: 423 Olomouc, 97 Vratislav, 76 Litomyšl; zastoupení jednotlivých arcijáhensství v rámci pražské diecéze dle jejich předpokládané lidnatosti, ale četné anomálie na úrovni jednotlivých lokalit – 100 svěcenců z Kutné Hory, vs. téměř 100 ze Mšena; vliv přítomnosti školy, úrovně pastorační atd.)

LOC

- velmi vzácné uvádění titulu svěcení (bohužel – titul jen u 1026 záznamů, nemáme tedy plastický obraz o počátcích církevních kariér, užívání Libri confirmationum problematické – málokdy lze svěcence v LOC jednoznačně spojit se záznamem v LC)
- možnost využití LOC pro onomastická studia = snad jediná oblast, kde lze tento pramen smyslupně statisticky vytěžit

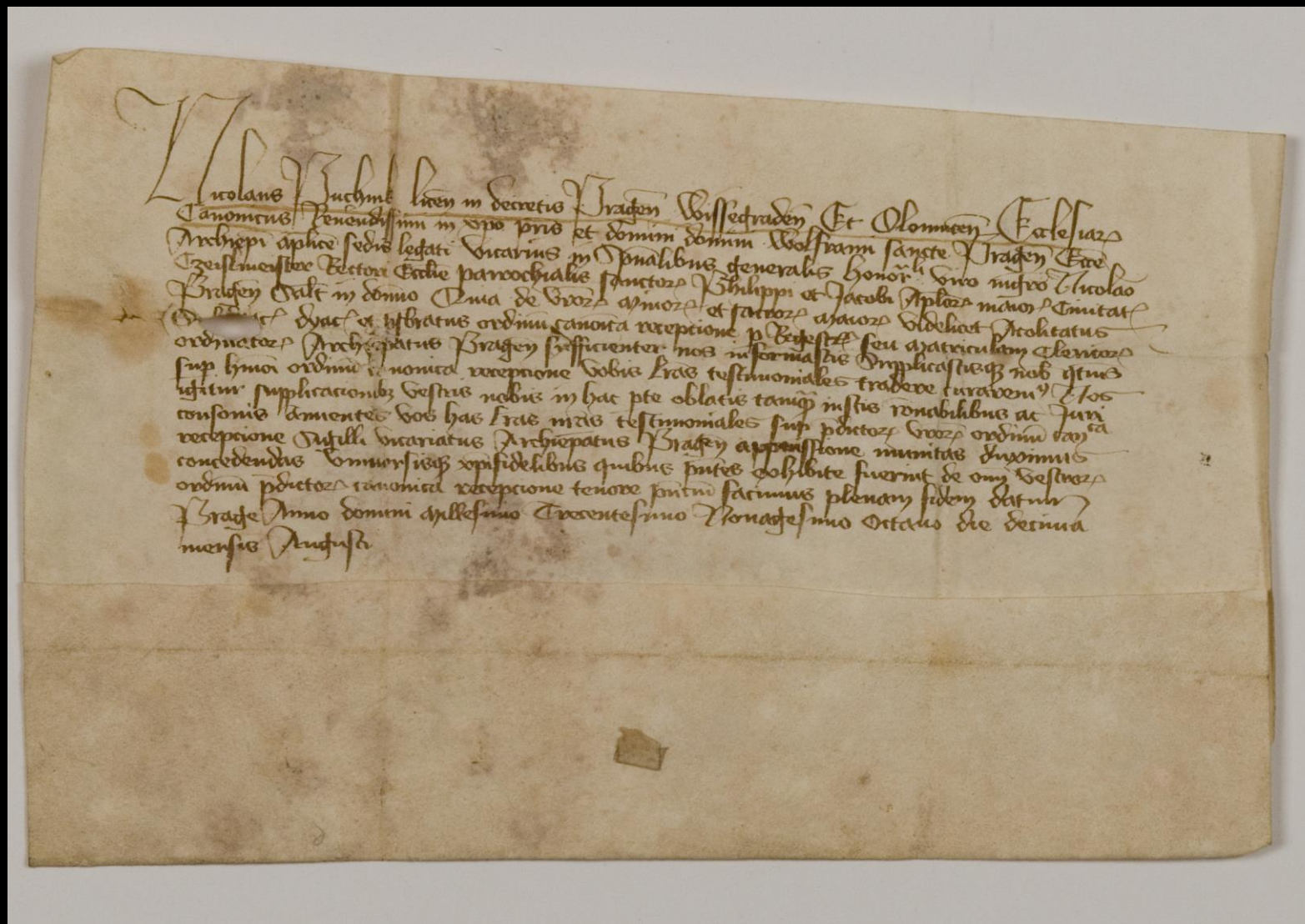
Prameny – *litterae formatae* (1348 biskup z Chiemsee pro Ulricha Abmessera)

Prameny – *litterae formatae* (1348 biskup z Chiemsee pro Ulricha Abmessera)

Chur. Dei gra. eccle. Chiamen. eps. tenore pncipiū pfitem. ex. Anno. dñi.
m. cccc. lxxxviii. Sabbo. quatuor. temporū. quo. cantat. Veni. et. ostende.
in. eccle. scī. Maximilian. in. hova. sacros. clericorū. ordines. celebrantes. Ulr.
ich. Abmess. Dyakon. ostensorē. pncipiū. ad. pvisionē. honor. viri. dia.
heini. pti. Curator. in. pform. rite. ordinarum. Hanc. testis. fuit.
Dat. Anno. die. et. loco. pmiss.

Potvrzení o svěcení po ztrátě formát (1398)

Potvrzení o svěcení po ztrátě formát (1398)

Nicolaus Buchner licent in decretis Pragen Wissegraden Et Olomocen Facultate
Canonice Penultimus in xpo pns et dominus dominus Wolfram sancte Pragen Ecce
Archiepi aplice sedis legati Vicarius in Specialibus generalis honoris dno magro Nicolao
Zeylmeyer Rectori Ecclie parochialis sancto Philippi et Jacobi Aplice minoris Unitatis
Pragen Sicut in domo Quia de vroz amore et favore maioris dilecti Probitatus
Ordinatus Archiepatus Pragen sufficienter nos informasti seu articulum plenius
sup hmoi ordinu canonice receptione vobis Eras testimoniales tradere curavem? Nos
igitur supplicationibus vestris nobis in hac pte oblatis tanq iustis rationabilibus ac iuri
consonis ammentes vos has Eras testimoniales sup pctoro vroz ordinu vroz
receptione nulli vicariatus Archiepatus Pragen appensione munitione duximus
concedendas Omnibusq xpi fidelibus quibus ptes exhibite fuerint de omi vestroz
ordinu pctoro canonice receptione tenore pntu facimus plenam fidem datum
Prage Anno domini millesimo Trecentesimo Nonagesimo Octavo die decima
mensis Augusti

Rudnicz. Math. Keressonis-Rudnicz. Martinus Wen.-Rudnicz. Mart. Joh.-Rudnicz. Sigism. Wen.-Michecz. Mart. Theodrici-Hosczka. Otmarus Benedicti-Hosczka. Joh. Hancenis-Libenicz. Andr. Duchkonis-Radezicz. **sd** Thomas Mathie-Luthomericz. Laur. Wen.-Duban. Nic. Jacobi-Trzebenicz. **p** Joh. Wen.-Vgezdecz. Georg Symonis-Polep. Cztiborius Mathie-Lipa. De t. Byelinensl. **a** Wen. Joh.-Ponte. Nic. Heklonis-Ponte. **sd** Nic. Joh.-Ponte. Petrus Joh.-Vsk. Jac. Wen.-Byelina. **p** Wen. Nic.-Robezicz. Procop. ad t. e. in Tuchomisl. De t. Horsowien. **a** Slayborius Slayborii-Tyn. **p** Ottico Pauli-Tin. Joh. Theodrici-Tyn. De d. Olom. **d** Paulus Bohunconis-Mezerzicz. De d. Missnen. **d** Nic. Petri-Swepetnicz. De d. Rat. **d** Franc. Joh.-Egra. De d. Frisyng. **sd** Theodricus Ottonis-Frizing. De d. Cracouien. Patrus natus Math. Mokrsko.

[39^a] Anno domini millesimo quadringentesimo sabbato, quo cantatur ‚Sicentes‘ reverendo in Christo patre dno Wen. ep. Nicopollen. clericorum ordines in ecclesia Pragen. celebrante infrascripti sunt ordinati de licentia reverendissimi in Christo patris et domini dni Wolrami archiepiscopi pragen. apostolice sedis legati. De domo s. Vitl. **a** Albertus Alberti-Libsteyn. Thomas Georgii-Arnovia. Nic. Johannis-Ronow. Joh. Petri-Zwyekow. Petrus Vlrici-Stradownicz. Michael Jac.-Crmna. Augustinus Dyepoldi-Wolina. Leonardus Martini-Pr. Mauricius Joh.-Pr. Georg. Duchconis-Luthomericz. Wenceslaus Sdenconis-Pr. Laurencius Jaxonis-Zacz. Petrus Joh.-Radnicz. Jac. Maczkonis-Pr. Wen. Petri-Pr. Petrus Theodrici-Wasseiam. Petrus Joh.-Chotykw. **sd** Amr.-Chwalassin minor mans. Jaxinus Crucis-Pr. Mathias Stanislai-Wessele. **d** Simon Milaconis-Costeleez. Jac. Nic.-Merica. **p** Joh. Joh.-Przibislaw. De t. Pragen. **a** Jeron. Laur. Czeislmeister-Pr. Jac. Nicolai-Pr. Frana Frane-Pr. Wenc. Blasii-Kralowicz. Franco Mauricii-Czelakowicz. Nic. Petri-Praga. Wen. Joh.-Praga. Petrus Duchconis-Slana. Ottico Joh.-Bistra. Joh. Crucis-Slatina. Joh. Wen.-Kleczan. Joh. Nic.-Pr. Joh. Mathie-Pr. Blasius Clementis-Smolnicz. Mauricius Laur.-Selakowicz. Vitus Jacobi-Cznochow. Nic. Petri-Pr. Petrus Otticonis-Konyeprus. Nic. Galli-Pr. Jer. Bohunconis-Hossin. Thomas Mauricii-Pr. Joh. Nic.-Mnysssek. Math. Domkonis-Mnysssek. Stephanus Petri-Dawel. Albertus Wen.-Dussnyk. Joh. Jac.-Vwal. Michael Viti-Praga. Simon Mauricii-Horka. Joh. Math.-Palecz. Vitus Gregorii-Pr. Symon Joh.-Werona. Sigism. Math.-Pr. Clemens Georg.-Pr. Alexius Franczonis-Pr. Bartossius Wen.-Pr. Simon Joh.-Rzicz. Wen. Conradi-Pr. Benedictus Machconis-Pr. Joh. Math.-Pr. Jacob. Duchconis-Pr. Joh. Georgii-Pr. Andreas Marasonis-Pr. Nic. Joh.-Skworez. Walentinus Martini-Pr. Hanusco Petri-Pr. Wen. Blahunconis-Werona. Martinus Hermanni-Mochow. Mauricius Nic.-Pr. Joh. Joh.-Pr. Georgius Mauricii-Praga. Lucas Waczkonis-Praga. Jac. Georgii-Hradek. Petrus Joh.-Jessenicz. Joh. Blechonis-Mnysssek. Joh. Crucis-Vwal. **sd** Wenceslaus Nic.-Zelenez. Mart. Mauricii-Nelahozezew.

Mart. Weliconis-Werona. Nic. Michaelis-Pr. Wen. Wen.-Slana. Wen. ad t. e. in Busczowess. [39^b] **d** Nicolaus ad t. a. s. Barthol. in e. s. Marie ante letam curiam in Pr. Clemens Swachonis-Magnauilla. Wenceslaus Theodrici-Raconik. Georgius Wenceslai-Slana. **p** Paulus Nicol.-Antiqua Boleslavia. Paulus ad t. e. in Winaricz. Gallus ad t. e. in Czrnucz. Paulus Joh.-Kostilicz¹⁾. Steph. Wenceslai-Bissano. Swacho Nicolai-Horzouicz. Martinus Wenceslai-Dalessicz. Joh. Mauricii-Praga. Ambrosius Viti-Smyeczicz²⁾. Swasko Barthol.-Chrasczan. Vincencius Pauli-Smolnicz. Marcus Marssonis-Tincz. Ambrosius Bohunconis-Praga. De t. Curimen. **a** Georg. Bernhardi-Saczka. Joh. Hasconis-Lhota. Petrus Rynssonis-Saczka. Petrus Nic.-Mnychouicz. Nic. Proc.-Scimir. Mauricius Petri-Strharzow. Steph. Wen.-Broda. Vitus Frane-Broda. Joh. Adalberti-Ondrzegow. Wen. Crucis-Massoged. Joh. Symonis-Byelussicz. Wen. Wanconis-Bohumyelec. Proc. Conr.-Noua Colonia. Mauricius Joh.-Stylicz. Joh. Wen.-Starkocz. Joh. Bauari-Zaborzie. Jo. Laur.-Habr. Joh. Bohunconis-Jacobowicz. Marcus Henlini-Theotunicali Broda. Joh. Duchconis-Czaslawia. Joh. Jacobi-Zaborz. Barthol. Henslini-Zbraslawicz. Petrus Bohunconis-Chrzenowicz. **sd** Steph. Petri-Wynarz. Petrus Petri-Borownicz. Joh. ad t. e. in Konarzowicz³⁾. Joh. Marci-Montibus Chut. Martinus⁴⁾ ad t. altaris in Noua Colonia. **p** Conradus Nic.-Noua Colonia. Nic. Mathie-Reczicz. De t. Boleslawien. **a** Joh. Henr.-Zittauia. Wen. Mart.-Jablkynicz. Mart. Mathie-Nymburga. Nic. Petri-Lipa. Mauricius Wen.-Juueni Bolesl. Wen. Symonis-Juueni Bolesl. Petrus Anthonii-Bezna. Jac. Galli-Zerczicz. Wen. Mathie-Kattussicz. Math. Martini-Bukowna. Wen. Otmari-Sowynka. Jac. Valentini-Jablkynicz. Wen. Andree-Nymburga. Mart. Laur.-Turzicz. **sd** Joh. Maczkonis-Pluzna. Anth. Wen.-Czczelicz. Mauricius Sdenconis-Sowynek. **d** Vlricus Welconis-Zdyerzecz. Wen. Mathie-Boleslawia. Joh. Michaelis-Hussynecz. Joh. Sdenconis-Rzehnyecz. **p** Joh. Nic.-Kuth. Franc. Mathie-Lyben. Wen. Martini-Lissa. Thomas Petri-Waseyam. Nic. Joh.-Nymburga. Sdenco ad t. e. in Hodecowicz. De t. Gradicen. **a** Joh. Alberti-Radez. Procop. Mauricii-Praw. Gallus Georgii-Dobrzienicz. Joh. Math.-Chlumez. Crux Wen.-Chlumez. Mauricius Wen.-Chlumez. Petrus Hodiconis-Gruben. Mart. Wen.-Bydzowia. Johanco Maras.-Rohynicz. [40^a] Paulus Blasii-Jawornicz. Wen. Bernhardi-Plana. Thomas Georgii-Rychnow. Mathias-Noua civitate. Joh. Georgii-Lybonycz. Martinus Osualdi-Glacz. **sd** Stanislaus Wen.-Grecz. Benedictus Swachonis-Vlibicz. Wen. Hodiconis-Grecz. Martinus Petri-Chrustow. Laurencius Jeronimi-Choczna. Joh. Barthol.-Kopydlna. **d** Symon Nicol.

¹⁾ Recte Costeleez.

²⁾ Desuper alio atramento scriptum: „Zno . . . “ [?]; efr. superius eundem qua diaconum „de Znoyicz“.

³⁾ Joh. de Czabyelicz, Lib. Conf. VI, 15.

⁴⁾ Martinus natus Hermanni dicti Reyche

sd Theodricus Ottonis-Frizyng. De d. Cracoulen. Patrus natus Math.-Mokrsko.

[39^a] Anno domini millesimo quadringentesimo sabbato, quo cantatur ‚Sicentes‘ reverendo in Christo patre dno Wen. ep. Nicopollen. clericorum ordines in ecclesia Pragen. celebrante infrascripti sunt ordinati de licentia reverendissimi in Christo patris et domini dni Wolrami archiepiscopi pragen. apostolice sedis legati. De domo s. Vitl. a Albertus Alberti-Libsteyn. Thomas Georgii-Arnovia. Nic. Johannis-Ronow. Joh. Petri-Zwyekow. Petrus Vlrici-Stradownicz. Michael Jac.-Crmna. Augustinus Dyepoldi-Wolina. Leonardus Martini-Pr. Mauricius Joh.-Pr. Georg. Ducheonis-Luthomericz. Wenceslaus Sdenconis-Pr. Laurentius Jaxonis-Zacz. Petrus Joh.-Radnicz. Jac. Maczkonis-Pr. Wen. Petri-Pr. Petrus Theodrici-Wsseiam.

Joh. Henr.-Zittauia. Wen. Mart.-Jablkynicz. Mart. Mathie-Nymburga.
 Nic. Petri-Lipa. Mauricius Wen.-Juueni Bolesl. Wen. Symonis-Juueni
 Bolesl. Petrus Anthonii-Bezna. Jac. Galli-Zerczicz. Wen. Mathie-
 Kattussicz. Math. Martini-Bukowna. Wen. Otmari-Sowynka. Jac. Va-
 lentini-Jablkynicz. Wen. Andree-Nymburga. Mart. Laur.-Turzicz. **sd**
 Joh Maczkonis-Pluzna. Anth. Wen.-Czeczelicz. Mauricius Sdenconis-
 Sowynek. **d** Vlricus Welconis-Zdyerzecz. Wen. Mathie-Boleslawia.
 Joh. Michaelis-Hussynecz. Joh. Sdenconis-Rzehnyecz. **p** Joh. Nic.-Kuth.
 Franc. Mathie-Lyben. Wen. Martini-Lissa. Thomas Petri-Wsseyam.
 Nic. Joh.-Nymburga. Sdenco ad t. e. in Hodcowicz. De t. Gradicen.
a Joh. Alberti-Radecz. Procop. Mauricii-Praw. Gallus Georgii-Dobrze-
 nicz. Joh. Math.-Chlumecz. Crux Wen.-Chlumecz. Mauricius Wen.-
 Chlumecz. Petrus Hodiconis-Gruben. Mart. Wen.-Bydzowia. Johanco
 Mares. Bohynicz. [40a] Paulus Blasii-Jawornicz. Wen. Bernardi-Plans